

30
години

ФОНДАЦИЯ
АСОЦИАЦИЯ
АНИМУС

Трафикът на хора в България в контекста на кризата в Украйна

Анализ на ситуацията през 2024

Надя Кожухарова

Публикацията се финансира от правителството на Съединените щати

Настоящото изследване има за цел да представи моментна картина на трафика на хора в България през 2024г. Поставен е фокус върху въздействието на войната в Украйна и последвалата вълна от бежанци.

Изследването се осъществява в рамките на програма *„Регионален отговор на трафика на хора в рамките на кризата в Украйна“*, финансирана от Службата на Държавния департамент на САЩ за борба с трафика на хора с водещ партньор International Justice Mission. Програмата обединява проекти на три български неправителствени организации - Фондация „Асоциация Анимус“, Фондация „Дигнита“ и Център за развитие на демокрацията. Всяка от организациите осъществява различни дейности, включително и изследователски. Настоящото проучване се провежда от „Асоциация Анимус“, въз основа на опита на организацията в директната работа с жертвите на трафик и защита на техните права.

Изследването се основава на проучване на документи и информация от интервюта с водещи експерти в областта на противодействието на трафика на хора и подкрепата на пострадалите. То включва и информация, придобита от участието в различни срещи, конференции и други форуми, на които въпросите за идентификацията и закрилата на жертвите са обсъждани. Отражена е и практиката в услугите на „Асоциация Анимус“, които подпомагат жертви на трафик и уязвими хора в риск – Кризисен център „Св. Петка“, Кризисен център „Св. София“, Звено „Майка и бебе“, Гореща телефонна линия за пострадали от насилие, Безопасно пространство за жени и момичета.

В проучването се включиха експерти от Националната комисия за борба с трафика на хора, Министерство на вътрешните работи, Прокуратурата, неправителствени организации, доставчици на услуги, изследователи. Проведени са девет интервюта с общо 14 лица. Те минаваха под формата на свободни дискусии по темите, които участниците смятат за важни по отношение на закрилата на жертвите, достъпът им до правосъдие и спазването на техните права. Участниците споделиха своето лично професионално мнение и практически опит, а не позицията на институциите или организациите, в които работят. По тази причина предпочетохме те да останат анонимни.

Проучването отразява първата календарна година от прилагането програмата в България. То допринася за оценката на изходното състояние на програмата като през мнението на експертите и чрез примери от практиката посочва някои от основните пропуски в системата за закрила на жертвите и в правосъдната система. Изводите и препоръките са направени през перспективата на най-добрият интерес на жертвите.

Animus Association Foundation

was founded in 1994. It is the Bulgarian member of “La Strada” International Association for prevention of trafficking in human beings in Central and Eastern Europe and works on the issue of trafficking since 1998. Animus has supported hundreds of victims of trafficking and implemented more than 100 projects on domestic violence, trafficking in human beings and gender-based violence. Animus has achieved a widely recognized position as an organization defending the human rights of trafficked persons in Bulgaria. It has always had a significant role in building national anti-trafficking policies. The activities of Animus are in 3 main areas:

- **Direct support to victims of violence** – Animus is recognized in the public sector as one of the most reliable social services providers with extensive professional experience in Bulgaria. Animus has established and operates the National Help-line for Victims of Violence, a Crisis Centres for victims of Violence including a Transit centre for victims of Trafficking, the Sofia Municipality Social Services Complex. All services provided by AAF are licensed by the relevant state institutions. The core services receive sustainable financing from Sofia Municipality
- **Advocacy and Prevention** - the organization is recognized as a reliable partner in the fight against human trafficking and the support to the victims by both Bulgarian institutions and organizations abroad. Through its activities Animus advocates for effective protection of victims’ rights like unconditional support, access to justice, compensation etc. Based on its extensive experience, Animus initiated and coordinated the development of the Bulgarian National Mechanism for Referral and Protection of Trafficked persons. Animus is part of different expert groups working on child protection issues, GBV and relevant legislation. The organization advocates for the rights and the best interest of the victims.
- **Trainings** through which the organization transfers its trauma-informed and victim-centred model of work. The organization has an extensive training practice to enhance the capacity of different professionals in the field of education, social services and law-enforcement to protect and support victims of violence. Numerous manuals and guidelines for providing support and protection to victims of trafficking have been developed and are available to professionals.

Nadia Kozhouharova

is a clinical psychologist and psychotherapist who works mainly with survivors of violence and people who have experienced psychological trauma. She has been working with Animus Association Foundation for 30 years now. Nadia is the national coordinator of La Strada program in Bulgaria. She is member of the Permanent Working Group at the National Commission for Combating Trafficking in Human Beings. She has a number of publications in the field of human trafficking, mainly related to the support of victims of trafficking and the protection of their rights. Besides her work in the anti-trafficking field, Nadia has extensive clinical practice as psychotherapist and psychoanalyst.

Съдържание

Трафикът на хора в България – динамика и тенденции.....	5
Форми на експлоатация.....	6
Закрила	12
Достъп до правосъдие	16
Украинските бежанци в България и трафика на хора	21
Фактори на уязвимост и предпоставки, благоприятстващи трафика на украински бежанци	21
Идентификация на жертви на трафик сред украинските бежанци	28
Закрила	31
Изводи и препоръки	33

Трафикът на хора в България – динамика и тенденции

България заема съществено място на европейската карта на трафика на хора. Тенденциите, които се наблюдават в Европа са валидни и тук. През 2024 г динамиката на трафика на хора в страната се определя от външно-политически фактори като войната в Украйна и съпътстващата я мигрантска вълна от бежанци. Друг фактор е продължаващата миграция от Близкия Изток и Африка към страните от Западна Европа. България се намира на т.нар. Балкански маршрут. Въпреки, че през последните години бежанците намаляват, все още в България търсят международна закрила или преминават транзитно граждани от Сирия, Афганистан, Ирак, Мароко, Пакистан и др.¹ Демографската криза, липсата на работна ръка, обедняването и липсата на възможност за заетост, трудовата миграция от страната са сред основните вътрешни фактори, които създават предпоставки за трафик на хора.

Според доклада на Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ) за 2023 г.² България продължава да заема водещо място като страна на произход за жертви на трафик. Основните фактори на уязвимост, които се посочват са продължителна бедност, физическо увреждане или психично заболяване, домашно насилие, затъване в дългове, зависимост към наркотични вещества, липса на подкрепяща среда, липса на образование, трайна безработица, безпътие и безизходица.³

Трудовата миграция от България продължава да е интензивна и много лица, предимно в нискоквалифицираните сектори търсят препитание в чужбина. Това обяснява нарастването на броя на жертвите на трудова експлоатация.

Друг важен фактор определящ тенденциите в трафика на хора е увеличеният внос на работници от страни извън ЕС. България изпитва недостиг на работна ръка и през 2024 г. в страната са влезли 15 560 чужденци за краткосрочна заетост, което е с 35% повече от 2023г. Те идват основно от Турция, Киргистан, Узбекистан, Непал.⁴

---

¹ По данни на Държавната агенция за Бежанците през 2024г. 12 240 лица са потърсили закрила.

² НССТНВ (2023). *2023 Annual Report on the Implementation of the National Program to Prevent and Combat Trafficking in Human Beings and to Protect Victims* (https://antitrafficking.government.bg/uploads/____2023_.___final.pdf)

³ ibidem

⁴ <https://www.investor.bg/a/517-pazar-na-truda/408032-prez-2024-gbalgarskite-rabotodateli-sa-uelichili-vnosa-na-rabotna-raka-ot-strani-izvan-es>

Форми на експлоатация

Според НКБТХ най-голям е броят на сигналите за жени, жертва на трафик с цел **сексуална експлоатация** (над 50%).⁵ Тези данни се потвърждават и от интервюирания експерт от Прокуратурата, според когото 80% от случаите, по които се води наказателно преследване са за развратни действия. Тези случаи се характеризират с обвързване с финансов дълг, принудително подчинение, без свободна воля да прекратят проституцията. Често се използва и изграждане на зависимост към вещества.⁶

Обажданията на горещите телефони (виж стр. 13) са основно за случаи на български граждани в чужбина. През 2024 нарастват случаите на вътрешен трафик, а в края на годината и на граждани от трети страни, експлоатирани в България.⁷

Според експерт от Министерство на вътрешните работи през последните години се наблюдава тенденция за намаляване на броя на българските жертви, което се обяснява с демографския срив в страната. В сравнение с предишни години намалява броят на хората в трудоспособна възраст. Според интервюирания, много хора от България отиват в чужбина да търсят препитание, така че потенциалните български жертви се намират в страните на дестинация. Посочва се, че Германия е най-предпочитаната дестинация. Българските власти не получават информация за повечето случаи на трафик. При трафик в страната на дестинация, жертвите се обръщат към местните власти. Те от своя страна се свързват с българските институции, само ако има престъпен канал между двете държави, който трябва да бъде разследван съвместно.⁸ Друг повод българските власти или неправителствени организации да научават за някоя жертва е, ако предстои лицето да се завърне и се преценява, че заради уязвимост ще се нуждае от подкрепа в България.

Пример за липса на информация е случай на жестоко убийство на жена, жертва на трафик с цел сексуална експлоатация в Германия през 2023г. За него научихме заради намеренията на немска телевизия да направи документален филм по този повод. Журналисти се свързаха с Анимус с молба за съдействие. Разбрахме, че и жертвата и извършителите са от България. Съдебният процес е отразен в цяла Германия и е предизвикал широк обществена реакция заради

---

⁵ NCSTHB (2023). 2023 Annual Report on the Implementation of the National Program to Prevent and Combat Trafficking in Human Beings and to Protect Victims

⁶ JTIP Interview 2 from 20 Sept 2024

⁷ JTIP Interview from 21 Feb 2025

⁸ JTIP Interview 5 from 01 Nov 2024

необичайната жестокост, проявена към жертвата. Случаят не е известен на властите в България.

Експертите посочват проблеми с идентификацията на жертвите на сексуална експлоатация.

Посочва се пример на жена, хоспитализирана заради травма от насилие от страна на партньора ѝ, довела до средна телесна повреда. Жената е жертва на сексуална експлоатация от него. Това се пренебрегва от властите и случаят се третира като домашно насилие.⁹

В доклада на НКБТХ се посочва, че все повече мъже (а и жени) от България стават жертви на **трудова експлоатация**, особено като сезонни работници в държави от Западна Европа.¹⁰ Според експертът от МВР в тези случаи е много трудно да се докаже принудителен труд и респективно трафик на хора. Жертвите избягват да се ангажират с дела, които продължават дълго, нямат ясен изход и не е ясно дали интересите им ще получат справедливост. Повечето от тях предпочитат да си опитат късмета отново в друга държава. Наблюдава се, че когато започнат да се оплакват от условията на труд, работодателите ги гонят и така престъплението се третира като измама, а не като трафик с цел трудова експлоатация, тъй като липсва елементът на принуда и загуба на свободата.¹¹

През 2024 г. към Анимус бяха насочени общо 4 жертви на трафик с цел трудова експлоатация в Италия (3 мъже и 1 жена). Жертвите са били въвлечени, измамени и транспортирани от един и същи човек. Те са проявили недоволство от лошите условия на труд и на живот и от това, че не получават обещаното заплащане. Заплашили са, че ще информират властите, в резултат на което са били изгонени на улицата от работодателят. По случая е подаден сигнал и потърпевшите са разпитани при завръщането си. С помощта на неправителствена организация в Италия и на Анимус те се

⁹ JTIP Interview 7 from 29 Nov 2024

¹⁰ NCCTHB (2023). *2023 Annual Report on the Implementation of the National Program to Prevent and Combat Trafficking in Human Beings and to Protect Victims* (https://antitrafficking.government.bg/uploads/____2023_.___final.pdf)

¹¹ JTIP Interview 5 from 01 Nov 2024

завърнаха в България. Всички жертви живеят в крайна бедност. За да се поддържа връзка с тях за целите на наказателното производство и да се предотврати ново заминаване и повторен трафик те получават редовна материална подкрепа от Анимус.

През 2024 по Нова телевизия беше излъчен документален филм за четирима български мъже, които са станали жертва на трафик на хора с цел трудова експлоатация в Дания през 2018. Те са принуждавани да участват и в източване на социални помощи. Жертвите бяха подкрепени от Анимус при завръщането си и бяха мотивирани да подадат сигнал за престъпление. Проведено е разследване за трафик на хора. От видеото става ясно, че районната прокуратура в Русе отказва да образува досъдебно производство, защото няма данни за престъпление. След излъчването на филма, извършителите стартираха производство за клевета и уронване на авторитета срещу журналистите от Нова Телевизия.¹²

Повечето експерти са единодушни, че нараства рискът от **експлоатация на граждани от трети страни в България**. Според един от експертите, много от тези чужди работници използват България като възможност да продължат към Западна Европа. Това принуждава работодателите да задържат паспортите им срещу декларация за съгласие под претекст да не ги изгубят.¹³ В такива ситуации е трудно да се докаже експлоатация, ако има такава.

Според друг експерт от МВР, Непрекъснато се правят проверки за граждани от трети страни по линия на сътрудничество с чуждестранни партньори или чрез регионалните структури на министерството. Получава се информация за лица от Виетнам, Непал, Казахстан на територията на дадена община.¹⁴

През 2024 г. Анимус получи информация от Ла Страда Полша за група непалци, които работят във фабрика за преработка на метали в средно голям български град. Паспортите им са задържани от работодателят и те споделят, че се чувстват заплашени. Стремещът им бил да се преместят да работят в

¹² https://www.youtube.com/watch?v=_fIN8raBckg

¹³ JTIP Interview 5 from 01 Nov 2024

¹⁴ JTIP Interview 6 from 22 Nov 2024

Полша. Случаят и предаден на полицията и на Инспектората по труда. Има отказ от прокуратурата за образуване на производство.

Споделено мнение сред интервюираните експерти е, че трудовата експлоатация не се разпознава от българските власти. От прокуратурата посочват пример на молдовски граждани, които са били експлоатирани (с ясни индикатори за това) в нелегално производство на цигари без бандерол, но са третираны като извършители.¹⁵

Друга причина е, че в българското законодателство трудовата експлоатация не е ясно дефинирана. Принудителен труд и принудително подчинение не представляват отделни престъпления, а две от специалните цели на трафика.¹⁶ Това означава, че за да се докаже принудителен труд е нужно да се докаже освен злоупотреба с трудови права и наличие на **средства** (измама, заблуда, физическа принуда, насилие и лишаване от свобода), **действия** (набиране, транспортиране, укриване и т.н.) и **експлоатация**.

Интервюираните споделят за случаи на експлоатация на домашни помощници с туристически визи или краткосрочни визи, които остават нелегално в страната. Двама от интервюираните споделят за случаи на жени от Филипините, станали жертва на експлоатация в домакинството.^{17,18}

Според експертите от MOM гражданите от трети страни се страхуват да признаят престъпление, за да не бъдат депортирани.^{19,20} Склонни са да споделят за него едва, след като са били по-дългосрочно в социална услуга.

През 2024 г. екипът на Анимус работи по три случая на гражданки на трети страни, жертви на трафик. Те са настанени в дългосрочна услуга и са разкрили травматичните си преживявания след месеци престой в услугата. В тези случаи трафикът е бил осъществен в друга държава.

При много от тези случаи не се наблюдава открито насилие, а по-скоро принуда през обвързаности – бягство от домашно насилие, нужда да се издържа семейство, възможност

¹⁵ JTIP Interview 2 from 20 Sept 2024

¹⁶ Dobrova, N. (2013). *Promotion of the Rights of Trafficked Persons IN Bulgaria. A Human Rights Based Approach. Legal Analysis*. Animus Association Foundation (<https://shorturl.at/nLEes>)

¹⁷ JTIP Interview 4 from 18 Oct 2024

¹⁸ JTIP Interview 2 from 20 Sept 2024

¹⁹ JTIP Interview 8 from 29 Nov 2024

²⁰ JTIP Interview 2 from 20 Sept 2024

да се продължи към Западна Европа, заплахи върху близките, икономически затруднения и дългове, необходимост да се заплати прехвърлянето към друга държава, зависимост от хазарт и наркотици.²¹ Заради посочените причини потърпевшите не желаят да сигнализират за престъпление.

Тревожно е, че интервюираните споделят информация за експлоатация на непълнолетни чужденци. Споменава се за експлоатация на непридружени момчета от Афганистан и Сирия в експлоатирани в строителството в България.²² Повечето непълнолетни идват от страни, в които детският труд е норма и за тях е естествено да търсят работа в България. Те стават лесни жертви на измами и експлоатация. За съжаление няма как техният труд да бъде легализиран, така че те да бъдат предпазени.²³

В интервю се съобщава също и за хора от Африка, които идват да работят в селското стопанство. Няма никаква информация какво се случва с тях и доколко се спазват правата им.²⁴

Връзката между трафика на хора и каналджийството е тясна. През България преминават транзитно хиляди. Съобщава се за изчезващи хора от Регистрационно приемателните центрове към Държавната агенция за бежанците, включително и млади жени. Известно е, че много от лицата, подали молби за международна закрила не изчакват решенията, а с помощта на каналджии напускат страната през сръбската или румънската граници. Според информация, представена от FRONTEX, отблъскванията от сръбска страна на границата са често явление, като те са съпроводени с насилие.²⁵ Изчезналите се обявяват за издирване на местно ниво, след това и на национално, чак след което започва разследване. За съжаление вече е минало време и жертвите са изведени извън страната през каналите за незаконно преминаване на границата.²⁶ Ако бъдат задържани, нелегално преминаващите няма да съобщят за престъпления над тях, тъй като възприемат полицията като репресивен орган. Досегът на полицията с тях е много кратък, в рамките на задържането им от 24 часа. След това, ако вече са кандидатствали за закрила или подадат молба при задържането им, се прехвърлят към структурите на Държавната агенция за бежанците.²⁷ Контактът с тях от страна на право-охранителните органи е много кратък, поради което не могат да им бъдат смъкнати надеждни показания. Потърпевшите обикновено не познават извършителите и не могат да бъдат качествени свидетели. Стратегията на каналджиите е

---

²¹ JTIP Interview 8 from 29 Nov 2024

²² JTIP Interview 2 from 20 Sept 2024

²³ JTIP Interview 8 from 29 Nov 2024

²⁴ JTIP Interview 2 from 20 Sept 2024

²⁵ Кръгла маса в София на Консултативния форум на FRONTEX за основните права – София, 09.12.2024г.

²⁶ JTIP Interview 6 from 22 Nov 2024

²⁷ ibidem

да работят във верига и често да се сменят, за да не могат да бъдат идентифицирани. За 10 г няма нита един идентифициран случай на трафик на хора от незаконно преминаващите.²⁸

За съжаление, въпреки споделените от интервюираните наблюдения, в България не е идентифицирана официално нито една жертва на трафик, която е чужд гражданин - лице от трета страна, лице търсещо или получило закрила, лице с временна закрила.

По наблюдения на Анимус, причините за това са комплексни. От една страна липсва проактивна идентификация от българските институции сред гражданите от трети страни. От друга страна, за тези граждани България е обикновено страна на транзит и те бързат да продължат пътуването си до желана дестинация. По тази причина много самите те не желаят да бъдат идентифицирани като жертви на престъпления. Те не желаят да участват в наказателно производство, върху което нямат никакъв контрол, защото не познават правата си в него, не разбират процеса заради езиковата бариера и не са наясно дали ще има някаква полза за тях.

Интервюираните приветстват европейска Директива 2021/1883, която дава право на граждани на трети страни да работят в ЕС със синя карта. Тя дава възможност при смяна на работодателя да не се прибират в страната си на произход, а да подадат заявление към Дирекция „Миграция“ на Министерство на вътрешните работи.²⁹

Експертът от Прокуратурата споменава и за ръст на случаите на **просия**. Жертвите са деца с увреждания (или нарочно осакатени). Схемата включва осиновяване на деца от ромски семейства, които в последствие са принуждавани да просят. Децата стават жертва заради недобрата преценка на родителския капацитет на осиновителите и на средата от страна на структурите на Агенцията за социално подпомагане. Споменава се и за осиновявания в чужбина със същата цел. Тези случаи остават извън обсега на българските институции.³⁰

В докладът на НКБТХ за 2023 г се споменават и случаи на трафик с цел **престъпни дейности**. Там се казва, че трафикантите все по-често въвличат жертвите и в друг вид престъпления – например измамни схеми, свързани със злоупотреба с данъчните или социални системи в държавите на дестинация.³¹

---

²⁸ ibidem

²⁹ JTIP Interview 4 from 25 Oct 2024

³⁰ JTIP Interview 2 from 20 Sept 2024

³¹ NCCTHB (2023). 2023 Annual Report on the Implementation of the National Program to Prevent and Combat Trafficking in Human Beings and to Protect Victims

В услугите на Анимус е настанена непълнолетна жена, жертва на трафик, която е била принуждавана да участва в прекарването през границата на жени от съседна държава, които да работят като проституиращи в България.

Интервюираните експерти са единодушни, че има тенденция през последните години да се използват **по-меки методи на въвлечане и принуда**. Водещ остава методът „lover boy“, насочен предимно към млади жени.³² При сексуалната експлоатация често сводникът и жертвата са семейство. Той контролира няколко момичета, които нарича „свои жени“ и създава между тях конкуренция, коя от тях е „истинската“ негова жена. Тези жени не подават сигнали за престъпление и не свидетелстват срещу извършителя заради чувството си на привързаност (травматична привързаност) и заради значимостта на връзката с него. В повечето случаи изработените средства се делят между проституиращата и сводника в съотношение 50/50 или 40/60. Жените са готови да работят при тези условия и се съпротивляват, само ако договорката бъде нарушена.³³

В случаите на насилие много от жертвите са принудени да мълчат, тъй като са оставили децата си в България, понякога дори на грижата на роднини на сводника. Повечето от тези жени са крайно уязвими и зависими. Те нямат подкрепяща среда, няма при кого да се върнат и възприемат сводника и другите проституиращи като свое семейство.³⁴

Според експерт от Министерство на вътрешните работи, дори и да има данни за престъплението трафик на хора, то остава „латентно“. За него няма подаден сигнал, а потърпевшите отказват да свидетелстват и не желаят да излязат от проституцията заради дохода, който имат и стандарта, който могат да си позволят.³⁵

Закрила

В България има относително добре изградена система от социални услуги за жертви на насилие и трафик на хора.

Налице е и **Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик**, който представлява официална рамка за сътрудничество, чрез която държавните служби изпълняват своите задължения по отношение на грижата за пострадалите, като

---

³² ibidem

³³ JTIP Interview 5 from 01 Nov 2024

³⁴ ibidem

³⁵ JTIP Interview 5 from 01 Nov 2024

координират усилията си в стратегическо партньорство с гражданското общество.³⁶ В едно от интервютата се посочва, че механизмът се спазва основно по случаите, в които участва и НКБТХ, както и че за това допринасят и добре установените лични професионални контакти.³⁷

Жертвите на трафик имат достъп до следните **специализирани услуги**, които се управляват от НКБТХ. Те са създадени според Закона за борба с трафика на хора и бюджетът им е включен в бюджета на НКБТХ:

- София – Приют за временно настаняване и Център за подкрепа и консултиране;
- Бургас – Приют за временно настаняване и Център за подкрепа и консултиране, Приют за дългосрочна интеграция;
- Варна – Приют за временно настаняване и Център за подкрепа и консултиране

Управлението на услугите е делегирано на неправителствени организации (фондация „Деметра“ в Бургас и фондация „SOS – семейства в риск“ в София и Варна).

Тук трябва да прибавим и специализираната програма на Асоциация Анимус **„Транзитен център за жертви на трафик“**.^{38, 39}

Освен това в 10 града на страната (Благоевград, Бургас, Варна, Велико Търново, Монтана, Пазарджик, Плевен, Пловдив, Русе, Сливен) има **Местни комисии за борба с трафика на хора**. На местно ниво те организират и координират подкрепата за жертвите в сътрудничество с наличните социални услуги.

Жертвите могат да се възползват и от услугите, създадени по Закона за социалните услуги. Към края на 2024 г. на територията на страната функционират **13 Кризисни центъра за жени**.⁴⁰ Жертвите на трафик, които са бременни или с деца до 3 г се възползват и от услугата **Звено „Майка и бебе“** (12 в страната). В зависимост от спецификата на техните потребности, те имат достъп до Центровете за обществена подкрепа, услугите за настаняване за хора с увреждане, и др. Бюрата по труда и местните Бюра за правна помощ са също достъпни.

---

³⁶ Създаден през 2010 по инициатива на Асоциация Анимус и официално приет от Министерски съвет през 2016 г. . От 2022 е достъпен онлайн на nrm.bg

³⁷ JTIP Interview 4 from 25 Oct 2024

³⁸ Създаден през 2015 г по проект „Bulgarian-Swiss Joint Efforts for Providing Immediate and Unconditional Protection of Trafficked Persons and Preventing Trafficking in Human Beings“, финансиран от Българо-швейцарската програма за сътрудничество.

³⁹ В момента програмата се финансира от по настоящият проект

⁴⁰ В областите Бургас, Варна, Велико Търново (3), Перник, Пещера, Пловдив, Русе, Сливен, София, Стара Загора, Хасково;

Международната организация по миграция осигурява безопасно завръщане и реинтеграция и достъп до специализирани правни, социални и психологически услуги, съобразени с индивидуалните нужди на бенефициента.

На разположение е също и **Националната телефонна линия за борба с трафика на хора** на организацията A21, **Горещата линия за пострадали от насилие** (към Министерски съвет), управлявана от Асоциация Анимус, **Националната телефонна линия за деца** към Държавната агенция за закрила на децата.

В работата с жертви на трафик е установен мултидисциплинарен подход като различни социални услуги, неправителствени и международни организации се включват с отделни дейности според своята компетентност и възможности, включително чрез курсове по език, правна помощ, подкрепа на заетостта и др.⁴¹

Недостатък на системата за закрила е, че тя е изградена с фокус подкрепата на български жени, които са станали жертва на трафик в чужбина и се завръщат в България. И в момента от услугите се възползват най-много са жертви от България, жени, пострадали от сексуална експлоатация, които се завръщат от чужбина.⁴² Нараства броят на жертвите на трудова експлоатация, които често са мъже. Все още няма специализирани услуги за мъже, жертви на трафик. С бежанската криза в резултат на войната в Сирия и сега, свързана с войната в Украйна, организациите развиват капацитет да работят с чужденци.

Насочванията към услугите за жертви на трафик става основно през администрацията на НКБТХ, Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“, Главна дирекция „Гранична полиция“, Националната телефонна линия за борба с трафика на хора, и партньорски НПО в България и чужбина.⁴³

Най-големите трудности в услугите за жертви на трафик са свързани с физическото и психическото здраве на жените. Проблемите с достъпа до здравеопазване са много и трябва да се решат на високо ниво според интервюираните.⁴⁴ Много от жертвите са с увреждания и трябва да преминат през сложна и бавна процедура за издаване на удостоверение от Териториална експертна лекарска комисия (ТЕЛК), за да получават макар и минимална финансова помощ или настаняване в специализирана услуга за хора с увреждане. Те не могат да се справят с това сами. Много от жертвите са с умерена до лека умствена изостаналост. За процедурата е нужна адресна регистрация с уседналост от три месеца, каквато жертвите обикновено нямат. Обикновено се налага обжалване на

---

⁴¹ Пълен списък на ангажираните в интеграцията на жертвите държавни, международни и неправителствени организации може да бъде намерен на сайта NRM.BG

⁴² JTIP Interview 1 from 20 Sept 2024

⁴³ JTIP Interview 1 from 20 Sept 2024

⁴⁴ ibidem

решенията и процесът се проточва над една година, през което време жертвите трябва да бъдат настанени в подслон.⁴⁵

Някои пострадали трябва да бъдат настанени в социални услуги за хора с увреждания, което също изисква време. За целта е необходимо да бъдат възстановени техните здравни и осигурителни права, да се заплащат пенсионни вноски със стара дата.⁴⁶ Не всички организации разполагат със свободни финансови средства, за да покрият тези разходи.

Към Анимус се обърна неправителствена организация от чужбина по повод на мъж от България, жертва на трафик с цел просия. Мъжът е сляп и със силно нарушен слух. Няма никакви близки и роднини в България. За да се завърне, е нужно да се намери социална услуга, в която да бъде настанен и да се покрият всички финансови разходи, свързани с това.

Показателен е случаят на семейство, в което и двамата съпрузи са жертва на трудова експлоатация. Мъжът е в крайна уязвимост с бъбречна недостатъчност, зависим от хемодиализа, жената се нуждае от личен асистент. Престояват над една година в подслон заради трудността да се намери подходяща социална услуга за тях.⁴⁷

Интеграцията на пазара на труда е също изключително трудна. Не е рядко жертвите да са живели в крайна бедност и да са учили само до 8 клас, но въпреки това да не знаят буквите и цифрите. Има разминаване между документацията за завършена образователна степен и реални знания. Това ги прави крайно неконкурентноспособни дори и в нискоквалифицирани сектори. За тях е трудно да продължат образованието си, тъй като заради травматичните си преживявания или по други причини, не могат да се съсредоточават, да са последователни и самостоятелни.⁴⁸

Заради риска от повторен трафик, дългото наказателно преследване и трудната интеграция, се налага продължителен престой в подслон, който води до развитие на институционална безпомощност.⁴⁹

---

⁴⁵ ibidem

⁴⁶ ibidem

⁴⁷ JTIP Interview 7 from 29 Nov 2024

⁴⁸ ibidem

⁴⁹ ibidem

Достъп до правосъдие

Съгласно чл. 74, ал.1 от българският Наказателно процесуален кодекс (НПК) пострадалият е лице, което е претърпяло имуществени или неимуществени вреди от престъпление, като на основание чл.75, ал.3 НПК, за да бъде конституирана жертвата на трафик като пострадало лице, трябва изрично да заяви, че иска да участва в досъдебното производство и да посочи адрес за призоваване в страната. Тоест, формално жертвите на трафик, както и останалите жертви на престъпления, имат достъп до **правна помощ**, която се осигурява чрез Националното бюро за правна помощ (НБПП) и адвокатските съвети в съответния съдебен район. Тя се предоставя с решение за предоставяне на правна помощ от председателя на НБПП в 14-дневен срок от предоставянето на документите по случая от съответния компетентен орган (водещият разследването прокурор или председателят на съда), ако преценят, че има основания да се назначи (безплатен) служебен адвокат на пострадалото лице, лицето не разполага със средства за заплащане на адвокат, желае да има такъв и интересите на правосъдието изискват това. За съжаление в много от делата за трафик на хора жертвите участват единствено като свидетели и рядко се представляват от адвокат. Съдът рядко назначава и повереник (чл. 100 НПК).⁵⁰

Жертвите на трафик могат да подадат заявление за ползване на правна помощ към Националното бюро за правна помощ чрез разследващия орган и след като са заявили изрично желанието си да се конституират като пострадало лице в досъдебното производство, като за да я получат трябва да докажат ниски доходи, да подадат декларация за имуществено състояние по образец и да предоставят информация за други обстоятелства, касаещи преценката на НБПП, като семеен статус, здравословно състояние, възраст и др. Ако са настанени в Кризисен център, жертвите имат право на правна помощ, без да доказват какво е материалното им състояние. Проблемът е, че адвокатите, компетентни по въпросите на трафика на хора, са само няколко в цялата страна. Те не са вписани в Националния регистър за правна помощ⁵¹, а работят в собствени кантори и хонорарите им могат да бъдат платени само по линия на неправителствени организации. Тези адвокати предлагат както правно консултиране, така и процесуално представителство, което за съжаление се налага много рядко.⁵²

Добрата практика предполага жертвите на трафик да ползват правна помощ от момента, в който бъдат идентифицирани. Липсата на компетентни адвокати, които да съпровождат

---

⁵⁰ JTIP Interview 2 from 20 Sept 2024

⁵¹ Този регистър е различен от регистрите на адвокатските колегии и Единния регистър на адвокатите при Висшия адвокатски съвет, в които трябва да е вписан всеки адвокат, за да има право да работи.

⁵² JTIP Interview 1 from 20 Sept 2024

жертвите през целия процес, както по време на досъдебното производство, така и в съда, на практика прави невъзможно спазването на много от правата им. Ако няма адвокат, който да „подсети“ магистратите, в практиката не се реализират специалните права на жертвите като правото на период за възстановяване и размисъл, забрана за задържане на жертвите на трафик от властите, след като бъдат идентифицирани, забрана за наказателно преследване, право на жертвите да не сътрудничат на право-охранителните органи. По същите причини, жертвите в България нямат ефективен и реален достъп и до правото си на компенсация.

Според организациите, които предоставят подкрепа за жертвите на трафик, много рядко се стига до съдебен процес. Необходимо е много време случаят да се предаде на прокуратурата. В почти всички случаи производството се прекратява на досъдебна фаза. Масова практика е прокуратурата да откаже да образува производство.⁵³ Цитира се случай от Окръжна прокуратура Видин, която преценява, че няма престъпление трафик на хора, тъй като има само набиране и транспортиране, но жертвана не е изведена, без да се съобрази с Тълкувателно решение № 2 от 2009г. по т.д. № 2/2009 г., ОСНК на ВКС⁵⁴, според което извеждането не е нужно.⁵⁵ В такива случаи жертвата трябва да обжалва, за да продължи производството. Това е възможно само благодарение на юристите към подслоните или неправителствените организации. Жертвите никога не биха проявили сами такава инициатива. Ако няма обжалване 90% от делата за трафик на хора ще бъдат прекратени.⁵⁶

Пример от 2022 на жена, жертва на много жестоко насилие в трафик, със счупена челюст от трафиканта. Тя има специална закрила като свидетел и случаят е прекратен на досъдебна фаза. След обжалване производството е възстановено и сега продължава разследването. Извършителят е известен. Няма свидетели, а жертвата заради травмата дава противоречиви показания. Според съдебния състав по делото не са направени ни най-малки усилия да се идентифицират свидетели, работата по случая е повърхностна.⁵⁷

---

⁵³ ibidem

⁵⁴ <https://www.vks.bg/talkuvatelni-dela-osnk/vks-osnk-tdelo-2009-2-reshenie.pdf>

⁵⁵ JTIP Interview 6 from 22 Nov 2024

⁵⁶ JTIP Interview 1 from 20 Sept 2024

⁵⁷ ibidem

Друг пример за отказ от образуване на досъдебно производство, независимо, че жертвата е дала достатъчно сведения е на жена трафикирана в Гърция, Италия и Албания. Историята ѝ е определена като нереалистична.⁵⁸

Показателен е и случаят на жена с шизофрения, жертва на сексуална експлоатация. Тя е била многократно хоспитализирана. Тъй като жената не е надежден свидетел, не се води разследване.⁵⁹

Проблем е, че липсва достатъчна компетентност на магистратите относно трафика на хора и травматичните последици върху жертвите. Правата на жертвите в наказателното производство не са защитени, ако нямат адвокат, който да поиска щадящи мерки. Практика е жертвите да преминават множество травмиращи разпити пред следователи и прокурори (по 3-4 пъти) и едва след това пред съдия.⁶⁰ Някои магистрати настояват на очни ставки с извършителите. Делата рядко се водят при закрити врати. Тенденция е думите на жертвата се подлагат на съмнение, а не да се оборва защитата на извършителя.⁶¹ Често жертвите подписват документи, без да разбират за какво са. Нуждаят се от постоянно съпътстване в комуникацията по повод наказателното производство.⁶²

Заради липсата на компетентност у магистратите, се съобщава за случаи, при които не се различава трафик на хора от склоняване към проституция. Не са рядкост случаите, в които съдиите гледат с голямо пренебрежение на жертвите. Не се отчита наличието на психична травма. Не се назначава психиатрична експертиза, за да се оцени травмата. Пропуска се фактът, че при трафика на хора съгласието няма значение и обвиняват жертвата, че сама е инициирала ситуацията, довела до трафик.⁶³

Производството е бавно и тромаво. Бавят се експертизите, тъй като съдебно-психиатричните и съдебно-медицинските експерти са малко и не са обучени за трафик на хора. Понякога са достъпни след повече от един месец, когато физическите белези са избледнели, а в много случаи жертвата е загубила доверие в правосъдието и е предпочела да се скрие.⁶⁴

---

⁵⁸ ibidem

⁵⁹ JTIP Interview 7 from 29 Nov 2024

⁶⁰ JTIP Interview 6 from 22 Nov 2024

⁶¹ ibidem

⁶² JTIP Interview 1 from 20 Sept 2024

⁶³ JTIP Interview 2 from 20 Sept 2024

⁶⁴ JTIP Interview 6 from 22 Nov 2024

Интервюираните експерти споделят, че в много случаи, сигналите потъват и не се работят. Няма обратна връзка, нито към жертвата, нито към организацията, която полага грижи за нея.^{65,66} Жертвите нямат информация как се развива делото и нямат усещане за правосъдие. Сериозността на престъплението се подценява и условните присъди и споразуменията са много по-чести от тежките ефективни присъди.⁶⁷

Съобщава се само за едно приключило дело, което е стартирано през 2017г. като на първа инстанция през 2022г. извършителят е получил присъда от 15 години затвор и задължение да заплати на жертвата обезщетение. Извършителят обжалва присъдата като през 2024г. делото още не е приключило. Жертвата е с множество лицево-черепни травми и фрактури. Обвинението е за опит за убийство, а не за трафик на хора.⁶⁸ Дори и да има ефективни присъди, продължителните дела не водят до удовлетворение за пострадалите, защото не им позволяват да се дистанцират от преживяното и да се възстановят. В цитирания случай, седем години след преживяното насилие, то все още присъства в живота на жертвата и тя периодично се връща към него по повод на производството. Жертвата все още не е получила обезщетение.

Изводът, който можем да направим е, че във връзка с глобалните миграционни динамики България постепенно се променя от страна да произход към страна на транзит и дестинация за жертвите на трафик. Нараства броят на жертвите на трудова експлоатация, на мъжете и на гражданите от трети страни. Българските институции полагат усилия, но все още не са се адаптирали към тези нови тенденции.

Българското законодателство и системата за закрила, предлагат всички съвременни форми на подкрепа и защита за жертвите в съответствие с европейските и международни договори. Те, обаче, не се прилагат ефективно в практиката заради нагласите към пострадалите и липса на политическа воля, инициатива и компетентност от релевантните експерти и институции.

Споделено мнение на всички интервюирани е, че правосъдната система не работи ефективно и ефикасно по случаи на трафик. Жертвите нямат реален достъп до правосъдие и не са защитени. Извършителите остават ненаказани. Разследването е бавно, не се събират доказателства, върху които да се изгради аргументирано обвинение. Има

---

⁶⁵ JTIP Interview 2 from 20 Sept 2024

⁶⁶ JTIP Interview 7 from 29 Nov 2024

⁶⁷ JTIP Interview 2 from 20 Sept 2024

⁶⁸ JTIP Interview 7 from 29 Nov 2024

разминаване между преценката на експертите, които неформално идентифицират дадено лице като жертва на трафик, и органите на досъдебното производство и прокуратурата, които често преценяват, че няма достатъчно доказателства за наличие на престъпление.⁶⁹ Това създава отношение на недоверие към правосъдната система не само от страна на пострадалите, а и от експертите и организациите, които ги подкрепят.

---

⁶⁹ Според *Националния механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик в България* различни професионалисти могат да осъществят **неформална идентификация**, ако сметнат, че има достатъчно основание да се смята, че дадено лице е жертва на трафик. Тя дава незабавен и безусловен достъп до услуги. **Формална идентификация** се осъществява от органите на досъдебното производство и има за цел стартиране на разследване.

Украинските бежанци в България и трафика на хора

Според данни, достъпни от информационния портал на ВКБООН в момента⁷⁰ в Европа пребивават над 6.9 милиона украински граждани⁷¹. Към февруари 2025 в България са влезли над 3.5 милиона лица от Украйна, издадени са 205 191 статута на временна закрила. За много от тях България е транзитна страна и са продължили към Западна Европа, други са се завърнали в Украйна. В страната в края на 2024 г. пребивават над 77 хиляди лица⁷².

Макар че България не е сред основните дестинации за бягащите от войната в Украйна, има причини тя да е предпочитана за част от тях - заради географската близост до Украйна, използването на кирилица, славянските корени на украинския и българския езици, общата православна религия, сходното устройство и функциониране на институциите. Част от бежанците принадлежат към българските малцинства в Украйна – т.нар. бесарабски и таврийски Българи. Около 2500 украински граждани, предимно от тези групи са получили българско гражданство след началото на войната. Според ВКБООН през 2024 г. все още в страната пристигат масово украински граждани от Одеска, Херсонска и Днепропетровска области.⁷³

Фактори на уязвимост и предпоставки, благоприятстващи трафика на украински бежанци

Факторите за уязвимост са индивидуални характеристики, които сами по себе си не представляват недостатъци. Те са резултат от неспособността на обществото да предложи добри решения за справяне с тях.⁷⁴ Факторите на уязвимост могат да засягат лични аспекти като пол, възраст, здравословно състояние, семейно положение и др. Но могат да са свързани и с пречки пред интеграцията, както и със съществуващите процедури, политики и законодателства в областта на трафика на хора, миграцията и убежището.⁷⁵

Полът е един от основните рискови фактори за трафика на бежанци и търсещи убежище, като жените и момичетата са обикновено непропорционално засегнати. Полът засилва

⁷⁰ Данните са към месец май 2025 г.

⁷¹ Operational Data Portal - Ukraine Refugee Situation - <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine?utm>

⁷² Operational Data Portal - Ukraine Situation in Bulgaria - <https://data.unhcr.org/en/dataviz/311?sv=54&geo=10816>

⁷³ ibidem

⁷⁴ Kozhouharova, N. Vassileva, A. et al. (2022). *Trainer's Manual for Professionals Working in Reception and Identification Centers* (<https://shorturl.at/u0sZ0>)

⁷⁵ ibidem

въздействието на другите рискови фактори, като възраст, икономически статус, семейно положение и др.⁷⁶ Според ВКБООН над 70% от украинските бежанци, ползващи временна закрила са жени.

В случая с украинските бежанци, пълнолетните украинските мъже, които подлежат на задължителна военна служба, също са уязвими. Военновременните решения в Украйна ги поставят извън закона, ако са пълнолетни и са напуснали страната. В България има мъже, които не могат да ползват консулски услуги и остават без лични документи. Момчета, които са мигрирали в началото на войната и са навършили пълнолетие, се въздържат да обновят документите си, за да избегнат мобилизация.⁷⁷ Това създава сериозна уязвимост към експлоатация, защото прави невъзможна легалната трудова заетост и сивият пазар на труда остава единствената възможност за препитание. Заради липсата на документи за самоличност, тези мъже не могат да съобщят, ако са жертва на престъпление или ако се нуждаят от помощ.

Друг важен фактор е **възрастта**. Този фактор се подсилва от фактора пол, тъй като младите и по-възрастните жени са по-уязвими. В България има както по-млади жени, така и съществена група от по-възрастни жени. От 110 жени от Украйна, в специализираната програма на Анимус за бежанки „Безопасно пространство за жени и момичета“ най-много са жените между 25 и 44 години (60%), следвани от жените над 55 г. (21%). По данни на ВКБООН 20% от членовете на домакинствата са в напреднала възраст и се нуждаят от специализирана подкрепа. В България се намират много самотни възрастни жени, чиито деца са продължили към страните от Западна Европа, а те са предпочели да останат в по-познатата среда на една бивша социалистическа страна. Много от тези жени срещат материални трудности и здравословни проблеми.

В едно от интервютата е представен случай на жена от Украйна на 75 г., с психична травма от войната, която е подмамена от мъж да работи в хотел на морето. Ползва обща стая с този човек и е подложена на сексуално насилие. Мъжът прибира част от надницата ѝ. В следствие чрез близки жената е настанена в социална услуга, където развива прогресивно деменция.⁷⁸

Не трябва да се подценява групата на младите жени. Много от тях са уязвими, тъй като са сами или само с децата си. Според един от интервюираните е практика мъжете от Украйна

---

⁷⁶ ibidem

⁷⁷ JTIP Interview 3 from 11 Oct 2024

⁷⁸ JTIP Interview 8 from 29 Nov 2024

нелегално да дезертират към Полша и Германия, за да избегнат мобилизация, в резултат на което сметките на семействата в Украйна биват блокирани и жените остават без никакви средства⁷⁹. Към това трябва да се прибави и трудността да започнат работа заради езиковата бариера и заради малките деца, за които се грижат и за които трудно се намира детска градина.

Семейното положение е фактор, който създава уязвимост предимно при жените. Много от тях са разделени от семействата си или са вдовици. Тези, чиито мъже са нелегално в България не могат да разчитат на тяхната подкрепа. Много жени полагат сами грижа за децата си, други се налага да се грижат за възрастни или болни хора. Наблюдават се случаи на прибързани връзки – бракове или съжителство на семейни начала с български граждани с цел оцеляване, което поставя тези жени в ситуация на зависимост. Интервюираните споменават и за редица случаи на домашно насилие над украински жени. Според интервюираните за някои млади жени войната е шанс за миграция. Чрез платформи за запознанства и през социалните мрежи (Tinder, Face Book, Instagram), те се запознават с мъже, за да останат в България, респ. в Европа. Това ги поставя в много висок риск да станат жертви на насилие.⁸⁰

Здравето представлява друг важен фактор на уязвимост. Според ВКБООН 53% от домакинствата имат поне по 1 член със сериозно заболяване. Тук се включват незадоволени медицински нужди, остри и хронични заболявания, различни физически увреждания и свързаните с тях специфични нужди, проблеми с психичното здраве. Тук трябва да обърнем специално внимание на психичната травма, свързана с множеството загуби, причинени от миграцията. Често става въпрос не само за загуба на сигурността, дома, работното място, а също и за загуба на важните човешки връзки и подкрепящата среда на близкия семеен или приятелски кръг (заради разселване или смърт). Симптомите на психичната травма могат да са различни и варират от депресивност до хипомания, от свръхвъзбудимост до притъпени чувства. Това изкривява преценката на реалността и взимането на адекватни решения за сигурността и поставя засегнатите във висок риск. Представителки на женските украински организации споменават също, че много жени са започнали да злоупотребяват с алкохол, което също може да бъде интерпретирано като ефект от травмата.

В едно от интервютата беше представен случай на украинска бежанка, жертва на сексуално насилие от украинската армия, на около 40 г.. Жената е високо образована и призната в своята професия. Заради стреса от войната и

⁷⁹ JTIP Interview 3 from 11 Oct 2024

⁸⁰ JTIP Interview 3 from 11 Oct 2024

миграцията и най-вече заради травмата от преживяното насилие, жената изпада в дисоциативна fuga.⁸¹ Изчезва от мястото на настаняване, пътува от държава в държава, обвързва се със съмнителни хора – състояние което представлява сериозен риск за нейната сигурност и може да е предпоставка за трафик на хора.⁸²

Друг илюстративен случай за въздействието на травмата е на украинска жена, която първоначално изглежда високо капацитетна и отлично ориентирана за правата си и за процедурите през, които преминава. След като се установява на сигурно място, жената преживява емоционален срив, обвързва се със съмнителен мъж и отива да живее при него. След като установява, че е застрашена от трафик на хора, успява да се измъкне сама.⁸³

Според изследване на ВКБООН съществена част от украинските бежанци в България се чувстват несигурни по отношение на своя правен статут, настаняване и заетост. Това ги поставя в риск от трафик и експлоатация, прави ги по-уязвими и създава предпоставки за прибързани решения за преждевременно завръщане или продължаване към други европейски държави.⁸⁴

Проблем, свързан с достъпът до здравеопазване е, че здравната осигуровка се покрива от държавата само за период от три месеца след първоначалната регистрация в програмата за временна закрила. Безработните бежанци остават здравно неосигурени. Те, а и тези, които работят в сивия сектор, често не са информирани, че трябва сами да заплащат здравните си осигуровки в България.⁸⁵ Когато имат нужда от медицинска помощ, се оказват в ситуация, в която трябва да заплатят високи суми или да покрият натрупани дългове към здравната система.⁸⁶

Сред факторите, които възпрепятстват здравословната интеграция и създават риск от злоупотреби, експлоатация и трафик на хора на първо място е **езиковата бариера**. Езикови курсове се предоставят от Агенцията по заетостта чрез Програмата за заетост и обучение

⁸¹ International statistical classification of diseases-10 /F44.1 - Dissociative fugue

⁸² JTIP Interview 8 from 29 Nov 2024

⁸³ JTIP Interview 8 from 29 Nov 2024

⁸⁴ UNHCR (2024) *Кратък доклад относно закрилата; България* (<https://shorturl.at/bs2Xc>)

⁸⁵ В Украйна не се заплащат здравни осигуровки

⁸⁶ Информацията е предоставена от украинските жени в Безопасно пространство за жени и момичета.

на бежанци ⁸⁷, от някои НПО (Каритас, Анимус, Съвет на жените бежанки в България в рамките на проектната им дейност), от Български червен кръст, в центровете Компас на ВКБООН. Макар, че българският език се усвоява лесно в ежедневните контакти от украинците заради сходството между двата езика, необходимостта от езиково обучение остава, а предложените възможности са крайно недостатъчни. Липсата на достатъчно познания по български език, затруднява не само трудовата заетост, но също и достъпа до здравни грижи и социални услуги. Вероятно по тази причина украински граждани, предимно жени и деца, предпочитат да се обръщат към организации за подкрепа, създадени от активни украински жени в България. Такива има няколко в София, но също и в Пловдив и някои други градове.

Допълнително предизвикателство е необходимостта бежанците да работят, докато преминават езикови обучения. Това често води до умора и претоварване, което от своя страна затруднява ефективното усвояване на езика и задълбочава риска от социална изолация или уязвимост към експлоатация.

Дискриминацията, предразсъдъците, стигмата и негативните нагласи към украинските бежанци представляват сериозна бариера по пътя към интеграцията.⁸⁸ След сърдечният, солидарен прием на бежанците в първите дни на войната, постепенно в страната се развило негативно отношение към тях, базирани на грешни представи, че се възползват твърде дълго от предоставената им безплатна помощ. Вълна от дезинформация засили предразсъдъците и създаде отношения на враждебност и отхвърляне. Създаде се убеждението, че украинските бежанци имат повече права и получават повече в сравнение с българските граждани, например защото са настанени в луксозни хотели и имат по-лесен достъп до пазара на труда.

Рисковите фактори, произтичащи от **приложимите процедури, практики и законодателство**, са най-трудни за преодоляване, тъй като не зависят от усилията на отделните лица. Те са поставени в ситуация да се съобразяват с наложените правила и регламенти, независимо, че не винаги са в техен интерес. Например, няколко интервюирани описват невъзможността украинските граждани да работят легално, тъй като ще загубят правото си да се ползват от настаняване в рамките на държавната програма за хуманитарно подпомагане. Това означава, че единственият начин да увеличат доходите си, за да се грижат по-добре за семействата си и да бъдат по-автономни е да работят в сивия сектор, без договор и без сигурно и конкурентно заплащане. Трябва да

---

⁸⁷ Employment Agency <https://www.az.government.bg/pages/programa-za-zaetost-i-obuchenie-na-bejanci/>

⁸⁸ Kozhouharova, N. Vassileva, A. et al. (2022). *Trainer's Manual for Professionals Working in Reception and Identification Centers* (<https://shorturl.at/u0sZ0>)

подчертаем отново, че лицата, които са настанени по програмата, са предимно жени с деца, възрастни жени и мъже, младежи, ненавършили пълнолетие.

Според интервюираните заради несигурността, в която се намират украинските граждани, се наблюдава известна безкритичност и доверчивост по отношение на сигурността, включително и при наемане на работа. Много от украинците предпочитат да прикрият, че търсят работа като използват Face Book групи и канали във Viber, Telegram и Signal, вместо официалните платформи в България.⁸⁹

Трябва да допълним, че предоставеното по програмата настаняване в някои случаи е в изолирани места, което се явява още едно препятствие за ефективна интеграция и включване на пазара на труда. Бежанците не могат да заемат позиции, съответстващи на образователния им статус. Принудени са да приемат предложения с ниско заплащане, което ги обрича на бедност и несигурност. Според изследването на ВКБООН 25% от анкетираните нямат трудов договор, 11% полагат прекомерно много часове труд, а в 1% от случаите личните им документи са били задържани от работодателя (практика, характерна за трафика на хора и трудовата експлоатация).⁹⁰

Според доклада на ВКБООН за България, **няма установен механизъм за идентифициране на уязвимите** лица сред получените временна закрила (лица с увреждания, лица в напреднала възраст, лица със сериозни и/или хронични здравословни състояния, както и непридружени и отделени от семейството деца и LGBTIQ+ лица), заради което те не могат да бъдат насочени към системата за социални услуги, от която имат право да се възползват.⁹¹ През 2022 г. украинска жена изгуби бебето си, тъй като бременността ѝ не е била наблюдавана откакто е настанена в България.⁹² Тази жена не е била идентифицирана като нуждаеща се и не е била насочена към услугата Звено „Майка и бебе“, налична в града, в който е пребивавала. В услугата щеше да получи всички необходими грижи за себе си, а след раждането и за детето.

Този случай отвежда към липсата на достатъчно социални работници в местата за настаняване, които да идентифицират уязвимите лица, да ги насочат и съпроводят в контактите им с подходящи социални услуги. Дирекциите „Социално подпомагане“, не са подготвени да работят с чужденци.

Друг проблем е, че разселените лица от Украйна, ползващите се от временна закрила не могат да получават международна закрила. Това засилва усещането за несигурност и

---

⁸⁹ JTIP Interview 8 from 29 Nov 2024

⁹⁰ UNHCR (2024) *Кратък доклад относно закрилата; България* (<https://shorturl.at/bs2Xc>)

⁹¹ ibidem

⁹² <https://fakti.bg/zdrave/706625-ukrainka-zagubila-bebeto-si-sled-otkaz-ot-medicinska-pomosht-vav-varna>

неясно бъдеще, особено след изтичане на временната закрила, която е срочна и е причина да се търсят алтернативни дългосрочни решения.

В доклада на La Strada International „Подпомагане на разселените лица от Украйна: индикации за трафик на хора и трудова експлоатация“ се прави изводът, че лицата с временна закрила в Европа продължават да са уязвими към тежки форми на експлоатация и злоупотреба. От анализирани казуси на идентифицирани жертви на трафик 57% са имали статут на временна закрила.⁹³ Една от основните причини, която се посочва в доклада е, че въпреки временната закрила и достъпа до пазара на труда много украинци работят неофициално и трудовите им права не са адекватно защитени.⁹⁴

Липсата на достатъчно информация е друг фактор на уязвимост. В тази насока са направени усилия. Съществуват няколко портала, които информират бежанците от Украйна относно техните права и възможностите за подкрепа. Платформата NRM.BG има специална секция на украински, която информира за рисковете от трафик, начините за предпазване и местата за подкрепа.⁹⁵ Въпреки това, когато се стигне до упражняването на предоставените права на практика, се оказва, че има сериозни, административни и други пречки.

Жените от Украйна, които посещават „Безопасното пространство за жени и момичета“ на Анимус, споделят, че имат практически проблеми да намерят подходящи курсове по български език, не се чувстват достатъчно сигурни и компетентни при наемане на жилище, намиране на работа, взаимодействие с банките, с Националната агенция за приходите, при плащане на осигуровки, зареждане на карта на телефон, взаимодействие с лечебни заведения, грижа за човек с увреждане.

„Не виждам достатъчно желание за помощ от страна на българите.“

„Не знам достатъчно език, за да общувам с администрацията.“

„В управлението на банките няма предвидимост какво ще се случи с нас по-нататък, няма защита и няма подкрепа от държавата.“

Общото усещане, което споделят жените, е на несигурност и липса на контрол върху живота:

„Всичко, от настъпването до общуването, е временно.“

„Страхувам се от социалната несигурност.“

⁹³ Ionita, I. Hoff, S. (2025). *Case Assessment Report: Assisting Displaced Persons from Ukraine: Indications of Human Trafficking and Labour Exploitation*. La Strada International

⁹⁴ ibidem

⁹⁵ <https://nrm.bg/stop-trafficking/>

„Всичко, което се случва с мен, е извън контрола ми.“

„Нищо не зависи от мен, животът ми не зависи от мен и не мога да се справя с усещането за преходност.“

„Най-трудното нещо е неизвестността.“

Докладът на ВКБООН посочва че 50% от анкетираните украински граждани имат дефицит на информация. 50% от тях имат въпроси, свързани с финансова помощ, 47% - въпроси, свързани със здравеопазване и 44% - с правния им статут.⁹⁶ Можем да направим извод, че това са областите на най-голяма несигурност за пребиваващите в България украински граждани. Това са сферите, в които изпитват най-много затруднения и се чувстват най-уязвими.

Идентификация на жертви на трафик сред украинските бежанци

Украинските граждани имат различно поведение в сравнение с гражданите от Близкия изток и Африка. Идвайки от страна със сходно устройство, те имат повече доверие на институциите, познават по-добре правата си и са по-склонни да настояват за спазването им. Временната закрила им дава законно право да са в страната и се чувстват по-сигурни да търсят подкрепа. Според интервюираните от МВР сигналите за украински граждани са изключително малко и след проверките не се доказват престъпления.^{97,98} Не е идентифицирана нито една жертва на трафик.

Според интервюираните⁹⁹ има съмнение за трудова експлоатация на украинци, настанени по държавната хуманитарна програма в хотел в София. Подадени са няколко сигнала, за възрастни, пенсионирани жени, със заболяване, които са били принуждавани да извършват безплатен труд срещу настаняване. Жените не съобщават от страх да не ги изгонят. Трудът, който се изисква да полагат е над физическите им възможности.

Според друг от интервюираните експерти, провеждал фокус групи сред украинските бежанци, много от тях съобщават за трудово-правни нарушения – ниско заплащане, удължено работно време, без договор. Предположенията са, че около 5-6000 украински граждани са в трудова експлоатация.¹⁰⁰

⁹⁶ UNHCR (2024) *Кратък доклад относно закрилата; България* (<https://shorturl.at/bs2Xc>)

⁹⁷ JTIP Interview 5 from 01 Nov 2024

⁹⁸ JTIP Interview 9 from 21 Feb 2025

⁹⁹ JTIP Interview 8 from 29 Nov 2024

¹⁰⁰ JTIP Interview 3 from 11 Oct 2024

Официално известни са няколко случая, при които украинци, настанени по програмата в хотел, са били измамани и принуждавани да работят без или за много ниско заплащане в кухнята или в почистването срещу настаняване. Това са едни от малкото случаи, за които властите са сигнализиращи, но проверките не са доказали трафик на хора.

По време на редовната среща на EU Civil Society Platform Against Trafficking in Human Beings в Брюксел представителката на European Network of Migrant Women сподели, че към нея са се обърнали за помощ група Украински жени, които са експлоатирани в България, които имат притеснения да сигнализират властите. Повече информация по случая не е предоставена.

Показателен е случаят на жена, която е в България с тригодишното си дете и майка си, която е на възраст над 60 години. Настанени са в база на Черноморието с още 120 украинци. Принудени са да работят в базата под заплаха, че ще ги изхвърлят на улицата. Освен младата жена, принуждават да работи и майка ѝ и няма кой да се грижи за детето.¹⁰¹

Случаите на експлоатация на украински граждани са третиращи като административни нарушения на техните трудови права, а не като престъпления и така те не са идентифицирани като жертви.

Проблемът с идентифицирането на чужди жертви на трафик с цел сексуална експлоатация е перманентен в България и датира много преди войната в Сирия, а след това войната в Украйна.

Украйна винаги е заемала челно място като страна на произход за жертви на трафик с цел сексуална експлоатация. България е също една от дестинациите за трафик на украински жени. Според един от интервюираните, още от 2002 в североизточна България (Добрич) и особено в региона на северното Черноморие (Балчик, Варна, Каварна) се наблюдават проституиращи украинки от източната част на Одеска област. Идентифицираните случаи са единици. Тези жени са експлоатирани от украинската мафия, като сексуалните услуги се прикриват зад други дейности. Те работят например като персонал на хотели и

---

¹⁰¹ JTIP Interview 9 from 21 Feb 2025

ресторанти и съчетават тази своя легална заетост с проституцията, която често не е съпроводена с насилие, а има договорки за разпределение на печалбата със сводника.¹⁰²

Според интервюираните, в България продължава да има сериозно присъствие на проституиращи жени от Украйна, без да е ясно колко от тях работят доброволно и колко по принуда. Експерт от интервюираните твърди, че в хотелите в североизточна България, където са настанени украинците, масово проституират украинки. Те са там, където няма ромски махали, за да не се конкурират с ромските жени в проституцията.¹⁰³ Подобни наблюдения има за Банско, Слънчев Бряг и Пловдив, които са туристически дестинации. Проституцията се осъществява в зони с повече чужденци, които търсят секс-услуги от украинки. В Каварна идват румънци с цел секс-туризъм и търсят украинки. Свиленград украинските жени са по-малко. В Стара Загора елитна проституция е от украинки. В града има социални жилища за украинци, които преди са били за роми. По информация има случаи на роми, които сутенъорстват на украинки.¹⁰⁴ В София също има проституиращи украински жени, но тъй като градът е голям, те са невидими. Твърди се, че повечето жени работят доброволно, за да имат собствен доход. Подбират си клиентите и са свободни да спрат.¹⁰⁵ Според оперативна и неофициална информация, те изместват българките, които основно работят за сводници.¹⁰⁶ В повечето случаи полицията знае за осъществяването на тази дейност, но не предприема действия да провери дали между проституиращите има жертви на трафик.¹⁰⁷

Млада от жена Украйна работи в хотел каквото се налага – барманка, чистачка, камериерка. Един ден тя изчезва и от хотела се обаждат на един от горещите телефони. Съобщават, че всеки ден излиза и се връща с такси и предполагат, че е жертва на сексуална експлоатация. Подаден е сигнал към полицията. Дълго време няма кой да я обяви за издирване, тъй като това може да стане само от роднина. Осъществена е връзка с майка ѝ. Няма информация за развитието на този случай.¹⁰⁸

---

¹⁰² JTIP Interview 3 from 11 Oct 2024

¹⁰³ ibidem

¹⁰⁴ ibidem

¹⁰⁵ Относно проституцията, България следва т.нар „Nordic model“ that criminalises clients and third parties.

¹⁰⁶ JTIP Interview 6 from 22 Nov 2024

¹⁰⁷ JTIP Interview 3 from 11 Oct 2024

¹⁰⁸ JTIP Interview 9 from 21 Feb 2025

В София и другите големи градове са известни също и случаи на просещи украинци, включително и на бременна жена, без да са идентифицирани като експлоатирани.

В изследването на La Strada International са анализирани 42 случая на украински граждани жертви на трафик. Информацията е предоставена от 11 от всички 32 членове на Ла Страда, които са участвали в изследването. От началото на войната, тези организации са подпомогнали общо 1517 украински жертви на трафик (официално или неофициално идентифицирани), при които има ясни индикатори за експлоатация и злоупотреба.¹⁰⁹ Изводът, който се налага е, че с много голяма вероятност на територията на България има украински жертви на трафик, но те не са идентифицирани.

На практика, според един от интервюираните експерти, дори и да бъдат идентифицирани като жертви на трафик украинските бежанци (а и всички други чужденци), не могат да бъдат регистрирани в **Единната информационна система за противодействие на престъпността** (създадена през 2009 г.) тъй като нямат Единен граждански номер. В тази система могат да бъдат регистрирани само български граждани, което представлява сериозно ограничение.¹¹⁰

Липсата на идентификация лишава потърпевшите от достъп до услуги и правосъдие.

Закрила

Според българското законодателство Временната закрила се предоставя от Министерски съвет с решение на Съвета на Европейския съюз. Срокът ѝ се определя с решения на Съвета на Европейския съюз. Такава беше предоставена на украинските граждани в България от 2022 г. съгласно Решение за изпълнение (ЕС) 2022/382 на Съвета от 4 март 2022 година за установяване на съществуването на масово навлизане на разселени лица от Украйна по смисъла на чл. 5 от Директива 2001/55/ЕО и за въвеждане на временна закрила и Закона за убежището и бежанците. Тя е удължена в последствие до 04.3.2026 г. В съответствие, с правителствено Решение №115 от 28.02.2025 програмата за хуманитарно подпомагане на лица от Украйна с предоставена временна закрила е удължена до 31 март 2025 г., а в последствие и до 30.04.2025. (Решение №201 от 1.04.2025) По данни на Държавната агенция за закрила на бежанците пререгистрация за временна закрила са получили 44 400 чужденци.¹¹¹

---

¹⁰⁹ Ionita, I. Hoff, S. (2025). *Case Assessment Report: Assisting Displaced Persons from Ukraine: Indications of Human Trafficking and Labour Exploitation*. La Strada International

¹¹⁰ JTIP Interview 3 from 11 Oct 2024

¹¹¹ SAREF (2024) Отчетен доклад на Дирекция „Качество на процедурата за международна закрила“ <https://shorturl.at/Es72D>

Последното Решение на Министерски съвет относно Програмата за хуманитарна подкрепа и интеграция на разселените лица от Украйна с предоставена временна закрила в България е от 2 май 2025 г. В пост в социалните мрежи заместник министър председателят и председател на НКБТХ, г-н Атанас Зафиров пише: „Българската държава спира да харчи безусловно пари за разселените лица от Украйна и им дава реална възможност да се интегрират пълноценно на пазара на труда.“ Новата програма предвижда еднократна хуманитарна подкрепа за настаняване за лица с временна закрила до 60 дни. След оценка от структурите на Агенцията за социално подпомагане настаняване за целия срок на временната закрила могат да получат уязвими лица, като деца до 12-годишна възраст, придружавани от един родител, бременни жени, хора с трайни увреждания, с психични проблеми, лица над 65 годишна възраст.¹¹² Програмата подкрепя интеграцията чрез засилени мерки за достъп до заетост, образование и социална подкрепа.

Украинските граждани рядко се възползват от системата за социални услуги в България. Езиковата бариера и липсата на информация и съпровождане са сред основните причини. Друга причина е, че веднага след началото на войната в България бяха създадени украински организации за подкрепа от украински жени, някои от които са в страната от по-рано. Тези организации бързо развиха капацитет да подпомагат бежанците в най-належащите им нужди. Те предлагат психотерапевтична индивидуална и групова работа на украински, грижа за децата, училище и детска градина, настаняване, хуманитарна подкрепа, социална помощ. Такива са „Украински кошер“ и „За доброто“ в София. Някои от услугите там са платени, макар и на ниски цени.¹¹³ В Пловдив „Украински дом“ предлага временен подслон след спонсорираното от държавата настаняване. Престоят е до 6 месеца докато хората си намерят работа и квартира. Тези организации се предпочитат от украинските бежанци пред българските социални услуги.

Важно е да се отбележи, че в България има голяма руска общност, която също се използва като ресурс за адаптация и интеграция от руско-говорещите украинските бежанци.¹¹⁴

---

¹¹² <https://pris.government.bg/document/6d69bf743388f6a39ebd340a91111fb6>

¹¹³ Информацията е от жените в Безопасното пространство за жени и момичета.

¹¹⁴ JTIP Interview 3 from 11 Oct 2024

Изводи и препоръки

- Една от най-важните задачи пред българското общество, държавните и международните организации и гражданското общество е да работи за намаляване на уязвимостта на украинските бежанци и гражданите от трети страни към трафик на хора и експлоатация.
- Необходими са мерки за ефективна и устойчива интеграция на пазара на труда, лесен достъп до системата за социална подкрепа, здравеопазване и достъп до правна помощ.
- Мерките, които се предлагат трябва да са дългосрочни и устойчиви, така че да създават усещане за сигурност и защитеност, включително да бъдат удължени временната закрила и хуманитарната подкрепа до пълното приключване на войната.
- Необходима е проактивна работа за идентифициране на случаите на трафик на украински граждани от всички отговорни институции.
- Необходима е проактивна работа за идентифициране на уязвимите лица сред украинските бежанци и улесняване на достъпът им до социални услуги.
- Необходими са повече усилия за информиране на украинската общност за рисковете от трафик на хора и експлоатация.
- Необходимо е да се предоставят различни форми на индивидуална и групова работа за справяне с травматичните преживявания в резултат на войната и миграцията.
- Системата от социални услуги трябва да бъде подготвена да работи с чужденци.
- Необходимо е да се разработи цялостна стратегия / програма / план за действие за интеграция на Украинските бежанци, в която да се разпределят отговорностите и ангажиментите на всички релевантни институции и организации. Хуманитарната подкрепа трябва да е само една от мерките. Програмата за интеграция трябва да включва достъп до образование, курсове по български език, възможности за квалификация и преквалификация, подкрепа в грижата за децата на работещите майки и др.